

ZAJÍMAVÉ BRYOFLORESTICKÉ NÁLEZY XXVII.

Interesting bryofloristic records, XVII

Pavel Dřevojan¹, Zbyněk Hradílek², Štěpán Koval³, Svatava Kubešová⁴, Eva Mikulášková¹, Ivan Novotný⁴ & Magda Zmrhalová⁵

¹Masarykova Univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav botaniky a zoologie, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno; e-mail: pavel.drevojan@seznam.cz; ²Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, katedra botaniky, Šlechtitelů 27, CZ-783 71 Olomouc; ³Sobotín 154, CZ-788 16 Sobotín; ⁴Moravské zemské muzeum, botanické oddělení, Hvězdoslavova 29a, CZ-627 00 Brno; ⁵Vlastivědné muzeum v Šumperku, Hlavní třída 22, CZ-787 31 Šumperk

Taxonomické pojetí a nomenklatura, stejně jako stupeň ohrožení jsou udávány podle aktuálního Seznamu a červeného seznamu mechorostů ČR (Kučera et al. 2012). Zeměpisné souřadnice jsou uváděny jako úhlové geografické v systému WGS-84.

Porella arboris-vitae **LR-nt** (M. Zmrhalová & Š. Koval)
Česká rep., okr. Šumperk, Oskava, Václavov: údolí Václavovského potoka cca 800 m JZ od kóty Nad skalkou (566 m), skála ve smíšeném lese nad silnicí na levém břehu toku [49°54'44,9"N, 17°06'13,8"E, kv. 6068d], 415 m n. m., 22. 4. 2016 leg. M. Zmrhalová & Š. Koval, SUM, herb. Š. Koval.

Játrovka byla nalezena na kolmé jihozápadně exponované stěně zastíněné skály i na její vlhké bázi. Rostla zde ve společnosti dalších mechorostů (např. *Lejeunea cavifolia*, *Metzgeria conjugata*, *Plagiochila porelloides*, *Porella platyphylla*, *Anomodon attenuatus*, *Eurhynchium angustirete*, *Isothecium alopecuroides*, *Mnium stellare*; na ztrouchnivělém kmeni v kontaktu se skálou byl nalezen také druh *Buxbaumia viridis*) v celkové pokryvnosti cca 12 dm². Jde o potvrzení výskytu pravděpodobně na historické lokalitě F. Schenka, který ji zde (Václavov) objevil v roce 1930 a následně sbíral i v letech 1931 a 1934 (viz Duda 1978). Kromě této lokality je *Porella arboris-vitae* na Moravě recentně doložená jen z několika míst v Moravském krasu.

Aloina aloides var. *ambigua* **EN** (P. Dřevojan)
Česká rep., okr. Hodonín, Čejč: horní část jihozápadně orientované sprašové stěny v PR Špidláký 2 km VJV od vlakového nádraží [48°56'12,4"N, 16°59'02,6"E, kv. 7067d], cca 200 m n. m., 5. 11. 2016 leg. P. Dřevojan, det. S. Kubešová, BRNU 651059.

Společně s tučnolístkem se na lokalitě vyskytovaly i některé další vzácnější druhy, které vyhledávají podobné biotopy – *Acaulon triquetrum*, *Microbryum curvicollum* a *Pterygoneurum subsessile*. Recentně byla *Aloina*

aloides var. *ambigua* zaznamenána pouze v bývalém vápencovém lomu v Klentnici na Pálavě, NPP Pouzdřanská step-Kolby a NPR Červený kopec (Bryonora 19: 16, 1997, Bryonora 35: 33, 2005 a Bryonora 38: 51, 2006).

Dicranum viride **LR-nt**

(S. Kubešová & I. Novotný)

Česká rep., okr. Jihlava, Doupě: Roštýnská obora, dolní východní část, 580 m SV od hradu Roštejn, v bučině na kmenu ležícího buku (*Fagus sylvatica*) [49°15'15,5"N, 15°25'59,8"E, kv. 6758b], 660 m n. m., 5. 5. 2016 leg. S. Kubešová, BRNM.

Jedná se o novou lokalitu pro Českomoravskou vrchovinu (Jandová, úst. sděl.), kde je tento druh znám z více než deseti lokalit (Bryonora 57: 86, 2016).

Fissidens arnoldii **EN**

(P. Dřevojan & E. Mikulášková)

Česká rep., okr. Děčín, Podskalí: přirozený kamenitý náplav na levém břehu řeky Labe při ústí experimentální tůně Podskalí do Labe, 600 m SZ od autobusové zastávky Děčín, Podskalí [50°49'07,7"N, 14°13'24,9"E, kv. 5151c], 120 m n. m., doprovodné druhy: *Fissidens pusillus*, *F. rufulus*, *Hygroamblystegium fluviatile*, *H. varium* a *Rhynchostegium riparioides*, 15. 9. 2013 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Česká rep., okr. Děčín, Loubí: kamenitá hráz bývalého přístaviště na levém břehu řeky Labe, 400 m S od čerpací stanice [50°48'05,5"N, 14°14'14,9"E, kv. 5151c], 135 m n. m., několik rostlin na jednom místě na kameni na okraji hráze, 16. 9. 2013 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Česká rep., okr. Děčín, Jakuby: příležitostně zaplavovaná přirozená mělčina na levém břehu řeky Labe v místě ústí bezejmenného potoka (protéká okolo samoty Humprechtka) [50°42'52,4"N, 14°11'46,7"E, kv. 5251c], 132 m n. m., roztroušeně na několika větších stabilnějších kamenech, doprovodné druhy: *Fissidens rufulus*, *Hygroamblystegium fluviatile*, *H. tenax* a *Rhynchostegium riparioides*, 16. 9. 2013 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Česká rep., okr. Děčín, Dobkovice: menší náplav štěrkovo-kamenitého charakteru na pravém břehu Labe v místě ústí potoka Poustka [50°42'45,1"N, 14°11'44,5"E, kv. 5251c], 130 m n. m., roztroušeně několik rostlin, 18. 9. 2013 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Česká rep., okr. Znojmo, Rokytná: vodou oplachovaná skála v horní části vodopádu na bezejmenném potoce v hluboce zaříznutém údolí v NPR Krumlovsko-rokytenské slepence 0,7 km JJV od kostela [49°03'35,4"N, 16°19'34,9"E, kv. 6963c], cca 240 m n. m., 14. 9. 2016 leg. P. Dřevojan, det. Z. Hradílek, BRNU 649099.

U nás byl tento vzácný druh doložen jen z několika lokalit. Recentně se vyskytuje pouze na náplavech Labe mezi Děčínem a Hřenskem a v Hranické propasti u Teplíc nad Bečvou (Hradílek & Němcová 2009). Po roce 2010 byl nalezen na dalších lokalitách na Labi (Bryonora 50: 41–42, 2012). Z toho území pochází i čtyři z prezentovaných nálezů. Výskyt u Rokytné představuje druhý údaj z Moravy vůbec. Druh může unikat pozornosti díky svým menším rozměrům, navíc se často vyskytuje vtroušen v porostech jiných zástupců rodu *Fissidens*.

Microbryum floerkeanum VU (P. Dřevojan, Z. Hradílek, Š. Koval & M. Zmrhalová)

Česká rep., okr. Hodonín, Hovorany: úhor osetý vojtěškou nad PP Hovoranské louky 2,1 km SZ od kostela sv. Jana Křtitele [48°57'52,8"N, 16°58'27,3"E, kv. 7067b], cca 235 m n. m., 7. 11. 2016 leg. P. Dřevojan, det. S. Kubešová, BRNU 651060.

Česká rep., okr. Hodonín, Želetice: obnažená půda na bázi úvozu, kterým prochází zeleně značená turistická trasa v NPP Na Adamcích 0,9 km JJZ od kostela [49°00'25,1"N, 17°00'05,3"E, kv. 6968c], 227 m n. m., 7. 11. 2016 leg. P. Dřevojan, det. S. Kubešová, BRNU 651071.

Česká rep., okr. Olomouc, Senička: boční (levobřežní) údolíčko k hlavnímu údolí Blaty ve směru k Cakovu asi 200 m SZ od posledního stavení, dno horního ze dvou zbudovaných malých poldrů [49°37'48,8"N, 17°02'46,9"E, kv. 6368c], 278 m n. m., 24. 9. 2011 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

Druh rostl na rozpraskaném hlinitém dně na volných místech mezi cévnatými rostlinami – *Agrostis stolonifera*, *Cirsium arvense*, *Echinochloa crus-galli*, *Lolium multiflorum* a *Poa annua*. Na ploše asi 50 cm² rostlo roztroušeně pouze asi 20–30 rostlin mechu. Přes nemalou snahu nebyl druh už na jiném místě ani v blízkém okolí poldru nalezen. Byl zaznamenán spolu s *Barbula unguiculata*, *Bryum* sp., *Dicranella varia* a *Tortula acaulon* var. *acaulon*.

Česká rep., okr. Olomouc, Nemilany: okraje obilných polí nad železniční tratí Z obce a J od pískovny, tři mikrolokality [1] 49°33'24,9"N, 17°14'27,5"E, 2) 49°33'23,8"N, 17°14'29,8"E a 3) 49°33'18,9"N, 17°14'35,7"E, kv. 6469a], 245 m, 245 m a 230 m n. m., 25. 9. 2011 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

Mech rostl na strništi po pšenici a na okrajích již zoraných polí řádově ve stovkách rostlin. Spolu s drobnomechem byly zaznamenány ještě další druhy: *Barbula unguiculata*, *Bryum argenteum*, *B. klinggraeffii*, *B. violaceum*, *Dicranella varia* a *Tortula acaulon* var. *acaulon*.

Česká rep., okres Prostějov, Brodek u Prostějova: obnažená hlína pod okrajem pole, nad příkopem u odbočky k pískovně Ondratice [49°21'36,1"N, 17°04'49,8"E, kv. 6668a], 260 m n. m., roztroušeně, max. několik desítek jedinců, 4. 1. 2013 not. Š. Koval.

Česká rep., okres Znojmo, Dyjákovičky: PP Ječmeniště, obnažená hlína kolem cesty a pod hlavní sprásovou stěnou v jihovýchodní části PP [48°44'45,8"N, 16°08'48,6"E, kv. 7262b], 230 m n. m., hojně ve více mikropopulacích, mj. spolu s *Acaulon triquetrum*, *Microbryum curvicolium* a *Pterygoneurum subsessile*, 21. 11. 2010 leg. Š. Koval, Z. Hradílek & M. Zmrhalová, SUM, herb. Š. Koval.

Česká rep., okres Znojmo, Dyjákovičky: PP Ječmeniště, udusaná hlína v úvozové cestě mezi vinicemi v severní části PP, cca 150 m Z od vrcholu Ovčího vrchu (292 m) [48°45'22,6"N, 16°08'10,7"E, kv. 7262b], 280 m n. m., několik desítek jedinců, 20. 11. 2010 leg. Š. Koval, Z. Hradílek & M. Zmrhalová, SUM, herb. Z. Hradílek, herb. Š. Koval.

Česká rep., okres Znojmo, Lukov: mokřina v poli cca 850 m SSZ od kostela, po pravé straně silnice do Horního Břečkova [48°52'16,2"N, 15°54'29,4"E, kv. 7161a], 425 m n. m., roztroušeně mezi dalšími druhy mechorostů, 19. 11. 2010 leg. Š. Koval, Z. Hradílek & M. Zmrhalová, SUM, herb. Š. Koval.

V poslední době byl druh nalezen na několika místech na jižní Moravě. Většina recentních nálezů pochází z okrajů polí, ojediněle byl zaznamenán

také v suchých trávnících (Bryonora 46: 73, 2010, Bryonora 49: 30, 2012, Bryonora 54: 45–46, 2014 a Bryonora 55: 75, 2015).

Nálezy z okolí Olomouce jsou potvrzením výskytu v místech, kde druh zaznamenal již J. Podpěra začátkem 20. století – Kříby u Seničky (Podpěra 1905) a na polích nad tratí železniční u Nemilan (Podpěra 1907, 1911). Lokalita u Seničky patrně není s Podpěrovou lokalitou zcela totožná, ale u Nemilan jde s největší pravděpodobností o stejné místo, o kterém píše Podpěra. Úspěšné ověření na obou lokalitách potvrzuje zřejmě kontinuální výskyt druhu přinejmenším od počátku 20. století.

Orthotrichum urnigerum **VU** (I. Novotný & S. Kubešová)
Česká rep., okr. Jihlava, Doupě: Roštýnská obora, v blízkosti hradu Roštejn, cca 50 m JV hradu, báze skal [49°15'05,0"N, 15°25'36,0"E, kv. 6758b], 670 m n. m., spolu s *Alleniella besseri* a *Homalothecium sericeum*, 31. 7. 2015 leg. I. Novotný, vidí J. Procházková, BRNM 782076.

Velmi vzácný druh šurpku, který je známý na Šumavě ze Želnavska (Bryonora 10: 16, 1992, Bryonora 37: 34–35, 2006, Bryonora 38: 51–52, 2006) a Volyňska (Bryonora 45: 44, 2010), na Moravě z Třebíčska (Bryonora 38: 51–52, 2006) a také Jihlavska (Štamberk; Bryonora 58: 76, 2016). Lokality Štamberk a Roštýnská obora jsou nedaleko od sebe a místa nálezů mají velmi podobné ekologické podmínky: geologický podklad tvořený dvojslídnyými granity, blízkost zříceniny resp. hradu a mírně bazifilní doprovodné druhy.

Physcomitrium sphaericum **VU** (Š. Koval)
Česká rep., okres Bruntál, Dlouhá Stráň: vodní nádrž Slezská Harta, obnažené dno přehrady u přítoku Černého potoka cca 100 m J od odbočky z hlavní silnice do obce, [49°57'12,8"N, 17°29'51,2"E, kv. 6070b], 495 m n. m., hojně na mnoha místech v okolí uvedených souřadnic, mj. spolu s *Leptobryum pyriforme*, *Physcomitrella patens* i několika stélkami *Riccia cavernosa*, 26. 11. 2016 leg. Š. Koval, herb. Š. Koval.

Další nález druhu typické pro obnažená dna vodních nádrží či erodované břehy řek. V roce 2012 ověřil Z. Hradílek jeho výskyt na dně vypuštěného rybníka Velký Vaček v NPR Polanská niva (Hradílek 2012), kde byl poprvé zaznamenán v polovině 90. let (Duda 2000). V rámci bryologicko-lichenologických dnů v Beskydech byl nalezen také na obnaženém dně přehrady Šance (viz Kučera et al. 2014). Na severní Moravě se pravděpodobně vyskytuje i na dalších místech.

Plagiothecium latebricola **VU** (Z. Hradílek, S. Kubešová & I. Novotný)
Česká rep., okr. Kroměříž, Rajnochovice: vrch Sochová, východní část skalnatého vrcholového hřebene, 720 m n. m., 12. 4. 1992 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

Česká rep., okr. Olomouc, Grygov: lužní les Království J obce, borka dubu letního (*Quercus robur*) při cestě v severovýchodní části lesa nedaleko vstupu do lesa, 215 m n. m., 15. 10. 2002 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

Česká rep., okr. Jihlava, Doupě: Roštýnská obora, dolní východní cíp, 570 m V od hradu Roštejn, olšina, na půdě u báze trsu kapradiny [49°15'08,6"N, 15°26'02,3"E, kv. 6758b], 5. 5. 2016 leg. S. Kubešová, BRNM.

Velmi nenápadný a snadno přehlédnutelný mech. Většina jeho současných lokalit v České republice se nachází na Moravě. Z poslední doby je uváděn z údolí Bystřice od Jívové (Novotný & Hradílek 2001), od Videl u Vrbna pod Pradědem, od Popic u Jihlavy (Bryonora, 34: 27, 2004), z údolí Brtnice (Martynková 1996, Bryonora 36: 32, 2005), z lesa Žebračka u Přerova (Bryonora, 36: 32, 2005), z CHKO Litovelské Pomoraví z okolí Střeneň, z NPR Vrapač a PR Litovelské luhy (Hradílek nepubl., Bílá 2006, Vrtalová 2014). Téměř vždy je nalézán jen v malých populacích. Poblíž vrchu Sochová v Hostýnských vrších jej našel již Podpěra (1906, 1911): „V údolí Rozsošném u Rajnochovic ve starém pařeze olšovém velmi spoře!“. Dále píše, že jím sebrané rostliny postrádaly typické množilky, které se tvoří obvykle na špičkách lístků. Rostlinky sbírané v roce 1992 tyto množilky měly.

PODĚKOVÁNÍ

Nálezy *Dicranum viride*, *Orthotrichum urnigerum* a *Plagiothecium latebricola* pocházejí z výzkumu podpořeného grantem č. EHP-CZ02-OV-1-013-2014. Ověřování lokalit *Microbryum floerkeanum* u Nemilan a Seničky na Olomoucku financovala AOPK ČR v rámci projektu sledování stavu biotopů a druhů.

LITERATURA

- Bílá M. (2006): Mechorosty a jejich význam na trvalých plochách v lužních lesích CHKO Litovelské Pomoraví – výchozí stav. – Ms. [Diplomová práce; depon. in: Univerzita Palackého v Olomouci.]
- Duda J. (1978): *Porella arboris-vitae* (With.) Grolle. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – XXIV., Časopis Slezského muzea, ser. A, 27: 107–111.
- Duda J. (2000): Mechorosty CHKO Poodří. – Časopis Slezského zemského muzea, ser. A, 49: 37–57.
- Hradílek Z. (2012): Inventarizační průzkum NPR Polanská niva z oboru bryologie (mechorosty). – Ms. [Depon. in: AOPK ČR Praha a Správa CHKO Poodří.]
- Hradílek Z. & Němcová L. (2009): Rozšíření mechů *Fissidens arnoldii* a *F. rufulus* v České republice a na Slovensku. – Zprávy České botanické společnosti 44: 103–112.
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Kučera J., Plášek V., Kubešová S., Bradáčová J., Holá E., Košnar J., Kyselá M., Manukjanová A., Mikulášková E., Procházková J., Táborská M., Tkáčiková J. & Vicherová E. (2014): Mechorosty zaznamenané během podzimních 26. bryologicko-lichenologických dní (2013) v Beskydech. – Bryonora 54: 11–21.
- Martynková R. (1996): Vegetace mechorostů údolí Brtnice na Jihlavsku. – Ms. [Diplomová práce; depon. in: Knihovna katedry botaniky PřF UK, Praha.]
- Novotný I. & Hradílek Z. (2001): Bryofloristický průzkum údolí potoka Pstružník u Hrubé Vody (Nizký Jeseník, Česká republika). – Časopis Slezského zemského muzea, ser. A, 50: 29–32.
- Podpěra J. (1905): Výsledky bryologického výzkumu Moravy za rok 1904–5. – Věstník Klubu Přírodovědeckého v Prostějově 8: 20–50.
- Podpěra J. (1906): Výsledky bryologického výzkumu Moravy za rok 1905–1906. – Zprávy Komise pro přírodovědecké prozkoumání Moravy, odd. botan., 2: 1–82.

- Podpěra J. (1907): Výsledky bryologického výzkumu Moravy za rok 1906–1907. – Zprávy Komise pro přírodovědecké prozkoumání Moravy, odd. bot., 4: 1–82.
- Podpěra J. (1911): Květena Hané. – Brno.
- Vrtalová K. (2014): Diverzita mechorostů v luzích Litovelského Pomoraví. – Ms. [Bakalářská práce; depon. in: Univerzita Palackého v Olomouci.]